

Visszajöttem!

A helyszín a Nemzeti büféje, a szobrokkal és emlékművekkel benépesített parkból a hatalmas üveglakokon át bekukucskál a magyar színjátszás. Ketten ülnek a kis asztalnál: a színésznő és az újságíró. A színésznő, aki egy éve már megmondta a telefonban, hogy nem akar több interjút és most sem engedi, hogy fotózzák, mert szerinte van róla elég kép. Aki nemcsak a színpadon halt meg annyiszor, hanem 8 évvel ezelőtt a valóságos kórházi ágyon is. Az ország legnagyobb színésznőjének hírében áll, nem szeret a szerepeiről és a családjáról beszélni, de hajlandó elmesélni újra és újra, a színháztörténet rá szabott szeletét. Amit csak ő tud elmondani. Díjak, színdarabok, rendező és színésznagyságok vonulnak föl a kihűlt kávé mellett – fogy az előre megbeszélt idő. És akkor – talán épp a legjobb dramaturgiai pillanatban, pár perccel az elköszönés előtt – megtörténik a katarzis. Felragyog a mosoly, amely a Körhintában bűvölte el először a közönséget, és aztán még annyi, de annyi különböző arcnak adott ismerős fényt. Ez ő: **Törőcsik Mari**.

Szöveg - Szám Kati / Kép - Eőri Szabó Zsolt

- ◆ – Szereti ezt a helyet?
– Szeretem. Nézze, én a Nemzeti Színházba léptem be a pályám elején és innen fogok meghalni.
- Össze lehet hasonlítani a régi Nemzetit a mostanival?
– Nem. Amikor még állt a régi, *Gobbi Hilda* már akkor harcolt azért, hogy építsenek egy igazit, hiszen a régi eredetileg dalszínháznak épült. Nagyobb volt, mint a Vígszínház, ezért ott a színésznek nagyon kellett tudni beszélni, kicsit mindig meg is kellett emelni hangot. Ennek az épületnek lehet vitatkozni a külsején – tény, hogy kicsit agyon van díszítve – de rendkívül jól építették meg, minden gépesítve van és a legmodernebb technikával fölszerelve. *Schwajda György* nagyon értett ehhez. Amikor a makettet bemutatták a meghívott igazgatóknak, direkt nem jött el és megüzente, hogy nyugodtan mondják el a véleményüket, akkor is, ha az nem pozitív. *Zsámbéki Gábor* nagyon szakszerűen rá is kérdezett mindenre például, hogy hova állnak majd a kamionok, hány színpadot lehet úgy megépíteni előre, hogy csak be kell tolni.
- Jobb is itt játszani a színésznek?
– Nézze, sokáig azt mondták, hogy rossz az akusztikája, de amikor a megnyitón a Tragédiában *Bodrogi* megszólalt, azt lehetett hallani, mert ő tud beszélni. Ezzel nekem sincs gondom.
- A színpadon kívül otthonos hely ez az épület? Például itt a büfé?
– Most már keveset járok be, de volt időszak, amikor dugig volt a büfé. Mindenki mindenkivel beszélgetett, a külön pártokért rajongó emberek kedvesen összevitakoztak, össze is vesztek, aztán kibékültek – de mindent játszva, mindig tisztelve a másikat. Ahogy az életben is kellene, hogy legyen. Mindenki azt mondta, hogy így kéne élni az országban is.

NEKEM NEM AZ A DOLGOM,
HOGY MEGFOGALMAZZAM,
HANEM, HOGY ELJÁTSSZAM.

– **Most a Galilei élete próbáira jár be?**

– Zsótér engem minden hülyeségre rávesz. A Brandban például Trill Zsolt anyját és a hűgát, egy fiatal lányt játszom, még az a szerencse, hogy a lány egy kicsit lökött. Most meg rábeszélte, hogy én legyek az öreg Galilei, amikor az egyház ráteszi a kezét. Egy nagy tudós, egy öreg tudós. Egyszer próbáltam, úgyhogy egyelőre kicsit félek is tőle.

– **Galilei is fél?**

– Mindenkinek vannak olyan pillanatai, amikor fél, de nem ez volt a fő jellemvonása. Majd megnézi az előadást és megtudja. Csak nem fogom elmesélni azt, amitől még én is félek, meg talán a rendező is? Különben sem szeretek a szerepekről beszélni, arról sem, amelyiket eljátszottam, arról sem, amelyik készül. Hihetetlen munka ez, és nekem nem az a dolgom, hogy megfogalmazzam, hanem, hogy eljátsszam.

– **Ez a szerep nagyon más, mint a nevéhez kötődő legendás alakítások, amelyekben a női jelleg annyira meghatározó volt. Szokatlan?**

– Dehogya. Ez is egy feladat. Játszottam már gyilkost is, pedig nem vagyok gyilkos. Persze azért a szerepben benne van az embernek az egész élete, nem mindegy, hogyan gondolkodik az alapproblémáról. Egy jó rendező szinte lediktálja, hogy mit kell csinálnia a színésznek, mert ismeri az eszközeit. Szerintem akkor nem lesz modoros az ember, ha a rendező jól ismeri ezeket és a helyén kezeli őket. Nagy szerencsém volt, hogy sok jó rendezővel dolgoztam, nem úgy, mint például Psota Irén vagy Kozák András, akiket főleg egy-egy rendező játszatott. A másik, amit fontosnak tartok – és ezt mostanában szívesen hangoztatom –, hogy csak akkor mondjon a színész monológot, amikor már kész a darab.

– **A pályája elején sok negatív visszajelzést kapott, mi adott erőt a folytatáshoz?**

– Vártam és tanultam. Már 9 éve voltam a pályán, amikor leírták, hogy velem már ne kísérletezzenek, mert nem tudok se beszélni, se mozogni és ezt a szerepet, a Szt. Johannát, különben is csak egy személyiség játszhatja el, nem pedig – és itt zárójelben volt a nevem – Törőcsik Mari. Itt azért összeroppantam. De közben olyan emberek között voltam nap mint nap, hogy nem hagyhattam abba. Major '56 után nem tudott mit játszani, ezért 16 nap alatt felújította a Vízkeresztet. Mindenki régi volt benne, csak Bara Margit volt új, aki az ország egyik legjobb színésznője, és én, aki megkaptam Mészáros Ági szerepét, mert ő le volt tiltva. Major lehívott, és közölte velem, hogy „Törőcsik, maga nem tud semmit”. Mondtam, hogy tudom, Major elvtárs, de mit csináljak? Azt válaszolta, hogy „Semmit. Majd leírják magáról, hogy nem jön át a rivaldán. Ne jöjjön át! Majd szépen megtanulja a saját kifejezési formáit. Mert az egész különleges ízlésre vall, hogy maga képtelen használni az általam annyira gyűlölt általános színészetet.” Major akkor Mészáros Ágikát hívta oda, hogy segítsen nekem, aki annak ellenére, hogy az ő szerepét kaptam meg, mindent elkövetett, hogy valamit kicsiholjon belőlem. Megszerettem egy életre, azt hiszem ő is engem. De akkor nem sokat ért el velem. Igaz, már voltak mögöttem sikeres filmes alakítások, de a színház egész más. A filmekben magamat kellett adnom, de Shakespeare-hez már szakmai tudás kell, és én akkor ehhez még nem voltam elég jó színész. 1960-ban mégis megkaptam a Farkas-Ratkó vándorgyűrűt, amelyet a társulat tagjainak titkos szavazata alapján ítélnek oda a legjobb alakítást nyújtó fiatal színésznek. Az átadás után elkezdtem zokogni és a büfében mondtam a társulatnak, hogy én ezt nem érdemeltem meg. Azt mondták, hogy nézd, tényleg rossz Viola vagy a Vízkeresztben és el is fognak küldeni téged a pályáról még sokáig. Viszont itt sok színész megfordul, de nem sokan maradnak meg, te azonban be fogsz épülni a Nemzeti falai közé.

– **Két filmben is óriási nemzetközi sikere volt.**

A Körhintát itthon is nagyon szerették, de a Déryné hol van? c. filmnek, amelynek címszerepéért meg is kapta az Arany Pálmát, Magyarországon szinte nem volt sajtója. Miért?

– Akkor tegyük helyre. A Körhinta volt az első magyar film, amelyik áttörte a kulturális falakat, mert nemcsak politikai falak léteztek, a művészet sem jutott át nyugatra. Addig a kelet-európai filmre oda sem figyeltek. Fábri Zoltánnak óriási szerencséje is volt, mert akkor csinált egy nagyon jó filmet, amikor megérett rá a helyzet. Cannes-ba akkor nem engedtek ki. Főiskolás voltam. François Truffaut le is írta: „Törőcsik Mari nem is tudja, hogy ő a fesztivál igazi sztárja.” Anyira rajongtak

a Körhintáért, hogy fölfeszítették a filmet forgalmazó Hungarofilm standját és elvitték a képeket.

A Déryné vetítésén ott lehettem. Én sosem nézem végig a filmeket, amelyekben játszom, ilyenkor bevonulok, amikor elkezdődik, kijövök és a végén visszamegyek. Beültünk addig a kávézóba Maár Gyulával. Azt mondtam neki, hogy akkor lesz igazán sikeres a film, ha miután leveszik a páholyunkról a fényt és kimennek az emberek, megvárnak majd az előcsarnokban is. De aztán a mellettünk lévő páholyban volt Jack Lang, francia kultuszminiszter, és 25 percig beszélgettek Maár Gyulával. Néztam az órát. Kifelé odasúgtam neki, hogy most már biztos nem lesz itt senki, de annyian voltak, hogy az utcán is álltak és ordítottak. A rendőröknek le kellett zárni a Croisette-et. Kovács Andris, aki szintén zsűritag volt elmesélte, hogy Tennessee Williams, aki a zsűri elnöke volt, odatolt egy papírt eléjük: „Legjobb film Déryné, legjobb női alakítás Törőcsik Mari”. Másra nem is szavazott. Aztán azt nyilatkozta a Le Monde-ban, hogy „Meg kell kérdőjeleznem a munkásságomat, mert soha nem bíztam az emberi erőben, de most Cannes-ban láttam az emberi erő himnuszát. Rendezte Maár Gyula, játszotta Törőcsik Mari.”

Vissza kellett utaznom átvenni az Arany Pálmát, mert minden filmes társaságot öt napra meghívunk, de aztán az átadón már rengeteg pénzért a gazdagok vásárolják meg a jegyeket, csak pár világsztár van jelen, meg a díjazottak. Féltem, hogy ha bemondják a nevemet, fogalmuk sem lesz, hogy ki vagyok, és jó, ha egyáltalán megtapsolnak majd. Nem tudtam, hogy az emeleten ott ül az a 2000 újságíró is, aki látta a fesztivál filmjeit. Amikor bemondták a nevem, ezek elkezdtek bogogni a lábukkal, meg tapsolni, aztán a gazdag népség is átvette a tapsot. Hazajöttünk, és egy cikk közepén olvastam a sorok között, hogy Törőcsik Mari Arany Pálmát kapott, a film címe már nem volt odaírva, és Maár Gyula neve meg sem volt említve. – Azt kérdezi, hogy miért? Kérdezze meg az akkori újságírókat!

– **Az Ön életében is volt olyan szünet, mint a filmbeli Déryné életében? Milyen volt a visszatérés?**

– Egyszer elmentem két évre a vidéki házamba, a lányom ott kezdte az első osztályt. Nem kényszerített rá senki, magamtól döntöttem így. Aztán, amikor Harag György, a nagy marosvásárhelyi rendező rendezett Győrben, hívott Osztrovszkij Viharjának a Katyerinájára. És 2008-ban eltűntem egy időre, nemcsak a színpadról, az életből is. Klinikai halott voltam. Utána két hónapig feküdtem az intenzív osztályon totális kiszolgáltatottságban, mégis boldog voltam.

– **Ahogy ezt meséli, ragyog...**

– Haha! Mert nagy dolog visszajönni a halálból! Ép elmével visszajönni. ♦